

Cultura vieții – Viața culturii

Arta de a întâlni ceea ce te mișcă

Alfried Längle

În iunie 1992 a avut loc la Ritten bei Bozen o conferință supraregională în cadrul cursurilor de educație, formare, pentru adulți, la care au luat parte reprezentanți din Germania, Elveția, Austria și Italia. S-a discutat despre conținuturile, scopurile și formele care să fie adoptate în viitor în instruirea adulților. Se impunea o înnoire, conform nevoilor oamenilor din zilele noastre. Situația acestor cursuri în instituțiile specializate de formare a fost apreciată ca fiind în general nesatisfăcătoare.

În referatul de deschidere Alfred Längle a pledat pentru o modelare existențială a personalității ca scop al formării adulților. În discuțiile și seminariile ulterioare, referatul a fost apreciat ca o bază pentru o nouă orientare pe termen mediu în formarea adulților.

În continuare redăm textul integral al referatului.

Rezumat în teze

Prima teză: Cultura începe acolo, unde este resimțită o valoare.

A 2-a teză: Cultura nu poate veni din afară, ea trebuie să crească din interior (Cultura nu poate fi decretată).

A 3-a teză: O cultură vie caută noi forme de simțire a valorii (cultura deschiderii).

A 4-a teză: Simpla tradiție este o prejudecată istorică cu privire la zilele noastre. Simpla cultivare a tradiției, din teama de nou și de forța vieții, reprezintă o piedică în calea culturii.

A 5-a teza: Spațiul cultural al persoanei este trasat prin motivația existențială:

(libertate de acțiune pentru viață) priu

*Aprecierea valorii

*Recunoașterea activității și demnității persoanei

Doamnelor și domnilor!

Când mi-am propus să alcătuiesc o prelegere pe tema cultura și formare a adulților, am trăit o experiență necunoscută mie până atunci. Alcătuirea referatului a fost mai dificilă ca niciodată. La stabilirea problematicii am trăit zile de chin. Am ajuns la convingerea că o parte a dificultăților cu care mă confruntam erau determinate de situația formării adulților și de poziția formatorilor. De aceea doresc să vorbesc deschis despre experiența avută.

Am fost surprins să văd că devenea tot mai dificil, cu toate că, de mai multă vreme aveam o ciornă a principalelor teme, sau care mi se păreau mie importante. Dintr-o dată mă opream și nu puteam trece mai departe. Am trecut la reexaminarea temei. Bineînțeles că propria mea formație umanistă mi-a fost de ajutor. Ce face un bun umanist atunci când nu știe ce să mai facă? - Se întoarce la origini. În latină totul este întotdeauna clar, iar greaca pune la dispoziție filosofia necesară.

Cu toate acestea, tot ceea ce scriam continua să fie fad și prea puțin interesant. Ce-i de făcut atunci când până și greaca și latina dau greș?

După această poticnire de început, a venit primul șoc: am realizat dintr-o dată, propria mea lipsă de cultură. Zbaterile pline de chin în jurul tematicii imposibile a acestei prelegeri, de a pune la un loc cultura și educarea

adulților; săptămâni întregi de program extrem de încărcat, presiunea timpului și prea puținele momente de

LUCRARI DE REFERINTA

răgaz, incapacitatea crescândă de relaxare, m-au făcut să înțeleg că: în ciuda bogăției realizărilor, cultivarea valorilor, cultivarea propriei mele vieți este neglijată. Situația nu putea fi salvată nici măcar de o ocazională seară la teatru sau operă, sau de audiția unui concert (la televizor). Sărăcirea culturii mi se citește pe față, obrazii sunt căzuți, ochii pustii. Cum poți să arăți! Câtă dreptate avea André Gide să spună: "După al treizecilea an de viață, fiecare om este singur răspunzător pentru fața sa".

Nu am reușit să apreciez răspândirea acestui fenomen de sărăcire culturală printre cei implicați în întreprinderea culturală „formarea adulților”. În orice caz, pentru mine care mă consider ca aparținând categoriei formatorilor de adulți într-o accepțiune mai largă, recunoașterea acestui lucru a avut un efect benefic, și o bună parte din eforturile chinuitoare de apreciere a posibilității realizării de cultură în ziua de azi, a avut de-a face cu depășirea propriei mele situații.

Tema

Prin aceasta am câștigat o altă perspectivă asupra temei. Ce are a face cultura cu formarea adulților? - Cu mâna pe inima: Cine se mai gândește la asta? Pe cine mai interesează? Trăiți în permanență conștienți că participați zilnic la realizarea culturii? - Eu nu.

De fapt despre ce este vorba atunci când medităm pe această temă? Ce se ascunde dincolo de acest fapt? Ce întrebări tainice ascundem noi în spatele său? - În adevărata ei dimensiune întrebarea ar trebui poate să sune astfel: „de fapt, ce mai putem întreprinde astăzi în formarea, instruirea adulților? Suntem angajați în realizarea acestui lucru, avem instituțiile și propriile noastre idealuri, dar oamenii nu mai vin, iar asta ne înspăimântă și ne frustrează. Ceea ce avem noi, pe ei nu-i interesează, iar aceia care vin sunt mereu aceiași. Ne-ar face plăcere să ne adresăm și celorlalți. ”Ne-ați putea da câteva ponturi din psihoterapie și din logoterapia / analiza existențială a lui Frankl, pe care să le includem în oferta noastră?” Mi-am dat seama că de fapt ar trebui să discutăm dacă și cum poate fi realizată în zilele noastre munca de formare. Din acest motiv vă voi scuti de prelegerea de antropologie culturală pe care am început-o deja.

De abia acum mă simt cu adevărat expus tensiunii, pe care mi-au creat-o așteptările dumneavoastră, dar în primul rând eu însumi. Mi-am spus: „Oamenii se așteaptă la îndrumări concrete, cu care să meargă acasă”.

Iar apoi ceva mai precis: „Ei vor să știe care sunt întrebările pe care le pun oamenii în ziua de azi și care sunt trebuințele lor. Așadar, o analiză a pieței, iar eu să livrez marfa potrivită.”

O astfel de imagine despre formare, instrucție, este depășită. Formarea, instruirea adulților tocmai că nu ar mai trebui să se petreacă în acest mod; de a achiziționa conținuturile formării, informațiile, en gros pentru a le revinde en detail. Formarea adulților nu ar trebui să (mai) fie un bazar destinat mărfii (in)formative. Formarea, instrucția ca marfă, de unde, se debitează informații instructive, nu mai răspunde cerințelor actuale. Piața este saturată de oferte pline de conținut. Ele sunt oferite de mass media într-un ambalaj mult mai atrăgător decât cel ce în mod obișnuit poate fi oferit în cadrul formării, instruirii, adulților. Vrem într-adevăr să repetăm și în cazul formării adulților greșeala epocii noastre? Ar trebui poate să ne ocupăm mai degrabă de realizarea de modalități de acces la viață, la ceea ce este viu, adecvate timpului nostru, decât să transmitem unele momente culturale de vârf ale trecutului. Să ne ferim să instituționalizăm în lăcașurile de formare și instrucție, nevrozele timpurilor noastre, biciuirea simțurilor, bombardamentul informațional, activismul superficial.

Sunt convins că evitarea de către oameni a programelor noastre de formare constituie o reacție sănătoasă. Trebuie deci să ne întrebăm unde am greșit, unde am căzut, poate noi înșine, victime ale “patologiei spiritului vremii noastre”(Frankl).

Ce s-ar putea să nu fi mers ca lumea?

Aici în primul rând trebuie amintită intenția de a atinge scopuri educaționale cu ajutorul unor planuri de formare. Pentru acesta se alcătuiesc liste cu subiecte care urmează apoi a fi predate în cadrul formării adulților. De problema planurilor didactice și a temelor de formare m-am lovit și eu de multe ori, atunci când mi-au fost puse în față titluri de conferințe și seminarii străine mie. În ciuda tuturor strădaniilor, de cele mai multe ori, nu am reușit să mă orientez. Am încercat să fiu corect față de tema străină aproape până la uitare de sine. Am trăit un sentiment similar odinioară, când m-am echipat în

cămașă, veston și pantaloni soldățești și a trebuit să-mi depun hainele personale. Ceea ce mi s-a întâmplat atunci și ceea ce am preluat de bunăvoie găsesc că este simptomatic pentru formarea adulților și pentru cei ce se ocupă de acesta. Dacă nu aș fi avut un interes personal și un relativ bine dezvoltat simț al datoriei, aș fi procedat la

LUCRARI DE REFERINTA

fel ca mulți interesați de formarea adulților înaintea mea. Aș fi lăsat-o moartă. Așa că întreb: Cine rămâne? Câțiva interesați și cei care consideră ca omul trebuie să facă ceva pentru educația sa. Aceștia sunt clienții noștri fideli.

Analiza critică a activității noastre nu trebuie să rămână la nivelul formal și metodic, ci să meargă mai adânc până la conținut. De fapt, noi vorbim în continuare despre „formarea” adulților, dar oare cine mai este astăzi interesat, în mod serios de „formare”? Eu cred că „formarea” adulților este o ciorbă sleită. Au trecut vremurile idealurilor tradiționale de instrucție, în care era vorba de reluarea a ceea ce era clasic, cu frumusețile sale neasemuite și cu idealurile sale. De la Homer prin Ovidiu până la Goethe, poate se mai ajunge până la Shakespeare și Grillparzer. Între timp greaca a dispărut din școală, iar latina abia dacă mai este predată. Locul lor a fost luat de Mikey Mouse și Asterix, de video și computere, astfel încât cel aflat în formare poate doar strâmbând din nas să clatine din cap în fața unei astfel de lipse de cultură. A mers aici viața pe un drum greșit? Dintr-o perspectivă tradițională, epoca actuală ar putea fi caracterizată în cel mai bun caz ca și “cultura lipsei de cultură”.

Dar oare nu tocmai în asta stă începutul unei noi culturi? Nu aparținem deja de mult unei culturi ce se opune tutelei autorităților culturale și a secolelor anterioare? În credința mea neclintită în viață și forța ei creatoare de nou, eu văd în toate acestea semnele prevestitoare ale unei noi și autentice culturi. Aceste semne arată că în condițiile epocii post moderne se revine din nou, pe alte căi la valorile vieții, pentru a fi cultivat și trăit ceea ce este viu în ele.

Ce caută astăzi omul?

Formarea cade. Dar ce rămâne? În loc de formare, de educație, oamenii vor comunicare, divertisment și întâlnire – să comunice între ei, să se amuze împreună,

să se întâlnească cu ceilalți. Acestea sunt jaloanele spațiului vital uman. Ele îl situează pe om cu năzuințele sale fundamentale și personala înțelegere de sine, în centrul circuitului social. Această „marcare a spațiului ființării umane”, într-o epocă a abundenței și excesului, a obiectivismului și înstrăinării, presupune: comunicare pentru a te putea menține și afirma în fața a tot ce

abundă, distracție și amuzament pentru a putea suporta obiectivismul, întâlnire pentru a nu amuți în singurătate.

Din totdeauna cultura a urmărit menținerea și cultivarea evoluției sufletești și spirituale în condițiile fiecărei epoci. Cândva a fost agricultura, pe care romanii o denumeau „colere-cultus”. Era vorba despre cultivarea creșterii și menținerii celor necesare vieții. „Colere” înseamnă și cinstirea a ceea ce se face și venerarea a ceea ce rezultă din aceasta. În felul acesta prin cultură, se pune și problema dimensiunii sacralului, aspect esențial pentru cultură dar care nu este tema acestei conferințe.

De ceea ce avem nevoie astăzi este tot o „agricultură”, a sufletului și a spiritului. Ceea ce este necesar menținerii vieții, hrana spirituală care trebuie cultivată o reprezintă valorile. Din perspectiva existențială cultura este înțeleasă ca și o cultivare a valorilor. Despre ce valori poate fi vorba atunci când oamenii doresc comunicare, divertisment și întâlnire? Ce valori importante pentru viață pot fi descoperite, analitic existențial în spatele acestor necesități de prim plan?

1. Spuneam deci, că în loc de formare, instruire, oamenii doresc comunicare. Eu văd în aceasta prima motivație fundamentală existențială a omului : existența vrea spațiu. Oamenii vor să aibă spațiu pentru ei: pentru gândurile, sentimentele, grijile și bucuriile lor. Ei vor spațiu pentru încercările lor și pentru experimentele lor, pentru schimbul de experiență. Ei vor să pună ceea ce este al lor alături de ceea ce spun ceilalți sau de ceea ce s-a spus în cărți în decursul istoriei. Dar vor să o spună și să o facă ei înșiși. Vor ca ei înșiși să-ți populeze spațiul, să se „colonizeze” (N.B. a coloniza vine de la colere-cultus) pe ei înșiși. Fiecare dintre noi are menirea existențială de a-și lua domeniul (terenul, ogorul) în stăpânire, să-l destelenească și apoi să construiască pe el. A trăii înseamnă să-ți iei locul în stăpânire iar la nevoie chiar să-l aperi. Nu întotdeauna este ușor să obții, să păstrezi și să-ți afirmi locul, poziția (spațiul) în muncă, în

relația cu partenerul sau între colegii de școală. Dacă spațiul vital este prea strâmt, se ajunge în mod necesar la conflict. Iar agresivitatea își face apariția, atunci când împlinirea unei motivații fundamentale este zădărnicită. Cine are sentimentul că este înghesuit în colț (că este încolțit), devine agresiv.

Nici față de tine însuși nu este mai ușor să-ți realizezi, să menții și să afirmi un loc (spațiu) – locul pentru ceea ce

LUCRARI DE REFERINTA

tu însuși simți că este corect, pentru simțămintele, gândurile, dorințele și dorurile tale. De exemplu, cât loc, spațiu, ne acordăm nouă înșine în fața îndatoririlor noastre? Bineînțeles în mod conștient și responsabil, nu pe ascuns și amânând sarcinile prin delăsare și eschivare până în ultimul moment? Sau: cât spațiu îmi lasă angosoasele mele? Deci, în primul rând, omul are nevoie de un loc, un spațiu pentru a trăii, spațiul comunicării ce presupune delimitarea a ceea ce este propriu de ceilalți. (De ex: loc pentru a-și împărtăși impresiile după un spectacol de teatru, vizionarea unui film etc.)

2. Însă apoi omul vrea mai mult. El vrea să se simtă bine în spațiul său, să-l construiască frumos și să aibă parte de valorile pe care acesta le conține. El vrea să se bucure, să savureze valorile și să se întrețină cu ele. A se întreține înseamnă să trăiești valoarea ființării și valoarea a ceea ce te întreține, îți face plăcere. Prin aceasta ia naștere relația, aprecierea valorilor, simpatia pentru ceva. Fiecare vrea să iubească și să fie iubit. Prin aceasta se ajunge la împlinirea celei de-a doua motivații existențiale fundamentale - trăirea valorilor. În dragoste trăim valoarea celuilalt; în faptul de a fi iubiți, propria valoare. În estetică, valoarea creației sub forma frumuseții ei. Pentru cultivarea trăirii valorii arta are un rol primordial.

Să nu subestimăm valoarea divertismentului care este atât de căutat în momentul de față. Celui însetat de instrucție, educație, distracția i se pare câteodată ca un mod de a-și omorî timpul. Pentru cel care se distrează dimpotrivă, aceasta poate însemna un maxim de valoare a vieții, corespunzător capacităților și neajutorării sale. Dacă nu și-ar „omorî timpul” în fața televizorului, el ar trăi în el, într-un timp mort. Așa că se consacră televizorului și se amuză. El îi trăiește valoarea, poate unica ce îi este accesibilă în acel moment. În ziua de azi noi avem nevoie de distracție, deoarece lumea noastră

este într-adevăr prea puțin amuzantă. De altfel, industria divertismentului a atins un nivel de perfecționare care nu a fost cunoscut de generațiile anterioare nouă: filme, nenumărate programe de televiziune și posturi de radio, discuri, benzi, înregistrări video, jocuri pe calculator, posibilități de călătorie, discotecii... destule ocazii pentru a-și oferi sieși și altora clipe de desfătare. Presiunea acestei enorme oferte de distracție este o realitate a zilelor noastre care se asociază cu frica de a nu scăpa nici o ocazie.

3. Pe lângă faptul de a avea spațiu, un loc în lume și trăirea valorilor, analiza existențială cunoaște și o a treia motivație fundamentală: recunoașterea persoanei în unicitatea și irepetabilitatea sa. Aceasta se petrece în întâlnirea autentică, în care ceea ce este specific fiecărei persoane se poate pune în evidență prin intermediul recunoașterii reciproce. Recunoașterea unei persoane înseamnă a-i respecta demnitatea care se reflectă în ceea ce face și creează persoana respectiva. Și asta este o aspirație importantă fără de care nu ne putem realiza condiția de om: respectul pentru individualitate și pentru ceea ce creăm. Respectul celorlalți în întâlnire ne ajută pe noi să ne respectăm și în același timp să ne analizăm critici pe noi înșine.

Întotdeauna oamenii au căutat să se întâlnească. Și astăzi o caută, dar niciodată nu a fost atât de dificilă întâlnirea, pentru că niciodată nu a avut parte de atâta concurență. Cine poate rivaliza într-adevăr cu Humphrey Bogart sau Catherine Deneuve? Tocmai de aceea este mai important decât oricând de a dezvolta și a trăi ceea ce îți este propriu, personal. Deoarece, doar ceea ce este personal, propriu, poate să-l învingă pe un Bogart sau o Deneuve: ceea ce este personal învinge întotdeauna! (exerciții în grup pe marginea unor teme precum încrederea, dragostea, sensul, sexualitatea: cum trăiesc și resimt, spre exemplu, încrederea? În cine mă încred? De ce? Cum îmi merge în acest timp? De ce mă încred mai mult în prietena decât în partenera mea?).

4. Tot mai mulți oameni se plâng de lipsa de sens a existenței lor. Atâta timp cât această suferință nu este simptom al unei boli psihice, precum depresia de exemplu, ea trebuie apreciată ca semn al unei existențe tulburate. Aceasta se produce tocmai prin faptul că una sau mai multe din cele trei motivații existențiale

fundamentale ale omului sunt frustrate. Din această perspectivă, cultivarea acestor trei valori fundamentale sunt generatoare de cultură, deoarece ele pregătesc terenul pentru o orientare și modelarea plină de sens a vieții: sens înțeles ca realizarea acelei valori pe care într-o situație o trăim ca fiind în acord cu noi. Cele trei motivații fundamentale realizează accesul la împlinirea sensului existențial, sau ca să spunem așa, ele reprezintă coloanele ce alcătuiesc spațiul cultural al persoanei: a-și ocupa locul, spațiului vital; a trăii aprecierea valorii; a găsi recunoaștere / apreciere. Dacă acestea vor fi trăite, sensul apare ca de la sine. Aceasta ne conduce la

LUCRARI DE REFERINTA

discutarea modului în care pot fi surprinse cultural
trebuințele și cerințele omului.

Cultura universului interior

Vremea noastră este o epocă a alienării / înstrăinării și managementului. Ceea ce a pierdut ea în cea mai mare măsură este simțul pentru sensibilitate și simțire. Multitudinea influențelor în continuă schimbare duce la asurzire și surescitare. Astăzi urgența nu o mai constituie cultivarea transiterii valorilor, ci cultivarea percepției valorilor. Aceasta presupune o cultura interioară, o cultură a inimii, dacă doriți. Unde se poate învăța astăzi educarea inimii și a sensibilității? Educația școlară și formarea profesională nu au nimic de a face cu aceasta; clasicele lăcașuri de cultură ale artelor frumoase, teatrul ca instituție a moralei și frecventarea sistematică a bisericii dispar în noianul celorlalte oferte cu un conținut mai modern și mai atractiv. În prim plan se situează psihoterapia, care prin oferta de seminarii și activități de grup îndrumă cultivarea comportamentului față de sine. Aceasta constituie realmente o necesitate deoarece predomină o criză majoră și o însingurare a majorității oamenilor în interioritatea lor.

Unde poate învăța astăzi omul modul de abordare a propriei sale lumi interioare? Cine-i explică la ce anume trebuie să fie atent? Cine-i spune cum se desfășoară tristețea? În discuțiile psihoterapeutice, oamenii mă tot întreabă: "Să mă bucur? Da, ar fi frumos! Dar cum se face asta în definitiv? Ce trebuie să fac ca să pot să-mi trăiesc bucuria?" În această situație văd mulți medici, psihologi, juriști, meseriași, funcționari, muncitori care au experiența lor profesională și cunoștințele lor de specialitate dar cărora le lipsește ceea ce este necesar

vieții, cultura propriului lor suflet. Sunt lipsiți de strălucire, rigizi, nu au capacitatea de a rezona emoțional. Datorită unei percepții ne nuanțate, lipsite de profunzime, ei sunt orbi pentru stress fiind predispuși atacurilor de cord, sindromului burn - out, sau depresiilor vârstei mijlocii. Atunci când întreaga familie este marcată de o astfel de lipsă de sensibilitate, când universul interior este sistematic trecut cu vederea, este cu atât mai rău pentru copiii crescuți în acea familie. Îmi amintesc de o convorbire pe care am avut-o cu un bărbat foarte activ și plin de succes. Era extrem de harnic, dar insensibil la ceea ce se petrecea în jurul său, nu observa cum se raportau ceilalți la el și rata sistematic momentele favorabile. Era marcat vizibil de o inhibiție

emoțională și de o dureroasă lipsă de suptete a sentimentelor. Nu era vorba în nici un caz de ceva înăscut. În timpul discuției ajunge să constate, că toți membri familiei sale se comportau unii față de ceilalți, de această manieră lipsită de sensibilitate. Stilul familiei era de a neglija tot ceea ce era personal și de a cultiva în mod exclusiv munca, activitatea și funcționalitatea. Foarte rar se întreba: "Ce mai faci?" Iar atunci se răspundea descriindu-se ceea ce tocmai fusese făcut.....

La origine, cultura era asimilată cultivării pământului. Ea era cultivarea a ceea ce este viu și venerarea vieții. Sarcina culturii era protejarea creșterii, dezvoltării pe pământul dur al realității. Acolo este locul ei, pe ogorul cotidianului. E regretabil că este mereu izgonită în sălile de concerte sau muzee. Punerea semnului egalității între cultură și artă a reprezentat o asociere încărcată de consecințe. Cultura este cultivarea necesităților vitale în mijlocul realității cotidiene. Cultura înțeleasă (doar) ca artă ar semnifica, cum că noi ar trebui să trăim în majoritatea timpului într-un vid cultural. Căci cine este artist toata ziua; cine se poate îndeletnici tot timpul cu arta? Iar tragedia este că într-un vid cultural, funcționalismul se poate răspândi fără nici o opreliște. Adevărata cultură nu are mai mult de a face cu arta decât cu agricultura, sau cu o meserie, deci tocmai cu cultivarea unei valori. Artă este doar una din posibilitățile de a cultiva ceva valoros.

Locul culturii pământului, căreia i s-a dedicat Homo Culturans, a fost luat astăzi de cultivarea valorilor. Doar valorile au acel conținut de importanță vitală care ne poate hrăni psihic și spiritual. Sunt valori pe care le

putem simți și pe care "le avem la inimă", după cum spune Buber. Numai ceea ce iubim este suficient de valoros ca să ne abandonăm lui. Numai ceea ce ni se adresează, este destul de valoros ca să-i răspundem și să-i pătrundem înțelesul. Numai ceea ce ne privește, ceea ce ne mișcă, este suficient de valoros ca să trăim pentru aceasta.

Cultura este păstrarea trează, a conștientizării: această viață mă privește pe mine! Nu pe părinții mei, nu pe profesorii mei, nici pe înțelepții bisericilor sau pe filosofi; ceea ce-ți vor putea ei spune este doar cum i-a alterat pe ei viața. Dimpotrivă, ce anume ți se adresează personal în situația ta? Ce anume te captivează, te fascinează, te interesează, te înfricoșează, te apasă, te supără, te scârbește? Aproprie-te, abordează-o - e viața ta! Deschide-te pentru tot ce ți se adresează, riscă-ți viața,

LUCRARI DE REFERINTA

experimentează îndoiala, ideea, dragostea, și apoi alege. Dă răspunsul tău, acesta nu a fost dat încă niciodată. Nimeni nu poate să-l dea pentru tine. Bazează-te pe intuiție și nu te teme de o greșeală. Este mult mai rău să nu fi trăit din teama de a greși, decât să trăiești cu greșelile tale. Nu permite să ți se spună ce anume trebuie să faci. Ia doar ca pe o indicație ceea ce-ți spun ceilalți, ceea ce-ți transmite tradiția, ceea ce ești învățat de la catedră; urmează-ți imperturbabil flerul. Simți tu însuși când e destul pentru tine, când nu mai corespunde. Simți când calci valorile în picioare, când îi îndurerezi pe cei care îți sunt dragi. Simți care îți sunt limitele și când ai ajuns la ele.

Acesta este mesajul existențial: expune-te vieții, mergi cu ea atât cât te țin picioarele; nu rămâne în port slăbănog și fără suflu, împreună cu digurile de frică și farurile tradiției.

Mutațiile culturii

Cultura existențială se detașează de reprezentările tradiționale ale culturii. Aș dori să menționez aici trei schimbări. Ea se disociază de un concept depreciativ al naturii, de istoricitatea valorilor (tradiționalism) și de idealismul valorilor.

Astăzi nu mai este vorba de înnobilarea naturii prin cultură. În planul acesta dihotomia între spirit și natură

este una artificială și aparține relicvelor manheiste ale istoriei noastre. Nu se mai pune problema dacă suntem conduși de o impulsie sau de o idee. Întrebarea este dacă considerăm bun ceea ce ne mișcă. Omul existențial este atent la tot ceea ce i se adresează și mai apoi dacă poate să-și dea acordul la ceea ce face sau la ceea ce are de gând să facă. Să ne ferim să ne scotimizăm trăirile și simțirea valorilor, în sensul de a afurisi ceva drept instinct sau a sacraliza ceva drept idee (sau să condamnăm ceea ce aparține altui sistem de convingeri). Prin aceasta nu realizăm decât bătălii culturale de tranșee, îngrădindu-ne în felul acesta pe noi înșine.

Din punct de vedere existențial, nu poate fi vorba despre a transmite cultura și conținuturile culturale. O asemenea cultură este funciar tradiționalistă și conservatoare. Ea va deveni, mai devreme sau mai târziu tiranică tocmai datorită postulatelor valorice pe care vrea să le impună. Ea protejează rezultate, în loc să

scoată la iveală procesul trăirii valorilor. Sub povara culturală a culturilor tradiționaliste iau naștere subculturile. Rigiditatea imanentă a culturilor tradiționale (și tradiționaliste) duce la falii culturale, deoarece viața nu admite, ca noi să ne supunem la nesfârșit "tiraniei valorilor" (Max Scheler) în sensul unor valori impuse. Ceea ce ea ne transmite, este mai degrabă spaima de irumperea vieții noi, sub forma bucuriei de a trăii.

Să luăm valorile ce ne-au fost transmise ca pe niște locuințe moștenite de la predecesori, în care locuim în prezent, pe care le renovăm și le adaptăm până în momentul în care ne vom putea construi noi case. Dar să le considerăm ca ceea ce în fond și sunt: prejudecăți istorice despre o epoca ce nu a existat niciodată.

Mutația tectonică culturală se face simțită în vremurile noastre în special prin renunțarea din partea unor vaste categorii ale populației la cultivarea idealurilor și a normelor. Odinioară s-a transmis și s-a cultivat o viziune asupra lumii, în care existentul era văzut ca suplinitor pentru altceva, ideal, autentic și metafizic. Astăzi oamenii încearcă să ia lucrurile drept ceea ce sunt ele în ultimă instanță, cu întreaga lor importanță și cu toată seriozitatea și bucuria pe care descoperirea realității o aduce cu sine.

De exemplu, înainte, viața pe lumea aceasta nu conta drept viață adevărată, ci doar ca o viață simbolică sau de probă. La fel și anii de școală – nu erau viață, ci o

pregătire pentru viață. Oamenii care îmbrăcau haina unei funcții, încetau să mai fie ei înșiși. Papa era văzut doar ca reprezentant al lui Hristos și putea ca om să-și permită orice: era nesemnificativ. Tot așa, împărații și regii treceau drept locuitori prin pronic cerească a ordinii divine. O formă mitigată, familiară, era pater familias, care datorită acestui fapt, nu trebuia să tolereze nici o opoziție și care era scutit de orice critică la adresa persoanei sale. Unele familii și întreprinderi au rămas până astăzi enclave ale acestei percepții culturale. Proslăvirea idealurilor, neștirbind reala lor expresie, îi înstrăinează pe oameni de valori și-i face nesimțitori.

Astăzi, această formă de idealism provoacă surprindere și este pentru oamenii din zilele noastre de ne suportat. Viața noastră este incomparabil mai prielnică și mai comodă decât era altădată, așa încât distanța protectoare față de viață, nu mai este necesară – dimpotrivă, aceasta ne-ar îndepărta de multe bucurii și plăceri ale vieții pe care am dori să le savurăm. Pe de altă parte însă, astăzi

LUCRARI DE REFERINTA

suntem expuși altor înstrăinări, astfel încât alte distanțe dau măsura depășirii suportabilului.

Cultura existențială

Cultura existențială are două fațete; și anume: o bază interioară și un câmp de acțiune exterior. Prin aceasta, ea este înainte de toate cultura universului interior, cultura simțirii și a „inimii”. În epoca emancipării persoanei, cultura constă în eliberarea perspectivei asupra propriei simțiri și un comportament plin de încredere față de aceasta. Ea constă în transmiterea curajului necesar pentru a ne lua viața în propriile mâini și de a ne-o modela noi înșine. Noi extragem din lume ceea ce este pe măsura omului, cu ajutorul simțirii noastre. Orice încercare de a manipula această emoție, simțire, este o barbarie (M. Henry). Deschiderea pentru "atractiv" și pentru a te putea încrede în propria simțire presupune tocmai cultivarea și exersarea culturii, deoarece comportamentul față de aceasta este complex iar cunoașterea lui nu este de la sine înțeleasă. A te lăsa impresionat, mișcat, fără a fi copleșit, a te încălzi la căldura valorilor trăite fără să te arzi, este arta de a trăii. Dar nici un exercițiu nu ne poate împiedica să rămânem expuși valorilor personale. Aceasta aparține esenței lor și generează și anxietatea pe care o trăim în această sferă. De aceea se impune o cultivare a lumii interioare și a dialogului, a comunicării, despre aceasta, tocmai pentru

a nu ne pierde în ea și a deveni victimele reacțiilor adverse impulsive. Cealaltă fațetă a culturii existențiale presupune cuprinderea și mânguirea plină de grijă a valorilor resimțite și trăite în vederea cultivării acelor trăiri, acțiuni și atitudini (Frankl), pe care noi le resimțim drept „bune” și „demne de a fi trăite”.

În mod natural, în cazul culturii existențiale nu intră în discuție de a fi ceva „făcut”. A te orienta spre valori, a te deschide, a te expune, a te confrunta cu valorile - sunt posibilități supuse deciziei noastre și care bineînțeles că pot fi exersate și învățate. Aici este mult de „făcut”. Dimpotrivă ceea ce ni se adresează, ceea ce ne atinge și ne impresionează, ceea ce ni se arată ca valoare a vieții și important pentru viață, se sustrage intervenției voinței noastre. Noi nu le putem "face" pe acestea și nici să nu încercăm să o facem. Cultura existențială este situată în interacțiunile dintre a vrea și a lăsa (a permite) și dintre a primi și a face.

Cultura existențială este centrată pe "caracterul neprețuit al vieții" (R. Guardini). Omul este așezat din nou în

centru [universului] la fel ca în timpul renașterii. Noutatea renașterii din vremea noastră constă în aceea că această renaștere are două centre, două focare: persoana pe de o parte și valorile din lume pe de alta. Din acest dialog interactiv între focarele acestei elipse se dezvoltă existența unicului. El este bază și garant pentru creșterea și înflorirea unei culturi viabile în familie și la locul de muncă, în școală, în biserică, în instituții și națiune - pentru cultura persoanei în fiecare comunitate.

BIBLIOGRAFIE:

- FRANKL V.E. 1977 Das Leiden am sinnlosen Leben Freiburg, Herder
FRANKL V.E. 1991 Der Wille zum Sinn. Ausgewählte Vorträge zur Logotherapie. München Piper
GUARDINI R. 1983 Christliche Besinnung. Freiburg Herder
HENRY M. 1987 La barbarie. Paris
LÄNGLE A. Hg 1988 Entscheidung zum Sein. München Piper
LÄNGLE A 1988 Sinnvoll Leben. Angewandte Existenzanalyse St Polten: NO Pressehaus
LÄNGLE A 1992 Was bewegt den Menschen? Zur Grundlegung einer existenzanalytischen Motivationslehre. Tagungsbericht der Gesellschaft für Logotherapie und Existenzanalyse (in Vorbereitung).

Articol apărut sub titlul : **LEBENS KULTUR – KULTUR LEBEN. Die Kunst, Bewegendem zu begegnen** – Buletin GLE 1/1994

Traducere din limba germană : **Sorina Muntean și Cristian Furnică**